

Futures Studies of Iran's Islamic–Revolutionary Ideology and Its Functional Transformation in Redefining Soft Power in West Asia

Zahra Ghanbari Maleh¹ ✉

1. Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: z.ghanbarimaleh@pnu.ac.ir

Article Info ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received:

2025-10-25

Received in
revised form:

2025-11-23

Accepted:

2025-11-25

Published

online:

2026-8-23

Keywords:

Ideology,
Soft Power,
Futures Studies,
Islamic
Revolution,
West Asia

Objective: For several decades, the Islamic-Revolutionary ideology of the Islamic Republic of Iran has served as a central instrument in shaping the country's soft power in West Asia. However, recent developments—including the decline of the Axis of Resistance in Syria, Lebanon, and Yemen; reduced support from Arab states; intensified military threats from the Israeli regime; and widening generational gaps within Iran—have introduced uncertainty regarding the future trajectory of this ideology. This research employs a qualitative and futures-oriented approach to examine the potential futures of this ideology and its evolving role in Iran's foreign and cultural policy.

Methodology: The study employs systematic content analysis, utilizing a comprehensive corpus of academic literature, analytical reports, and official policy documents. Cross-impact analysis is applied to examine the relationships among the key drivers, while the Shell scenario framework is utilized to outline plausible alternative futures.

Findings: Six key drivers were identified: Islamic-Revolutionary ideology, cultural diplomacy, the Axis of Resistance, domestic public opinion, geopolitical conditions, and generational transformations. Based on these drivers, four scenarios were developed: “Continued Inspirational Influence,” “Functional Transformation,” “Gradual Decline,” and “Complete Isolation.”

Conclusion: Comparative analysis of the scenarios indicates that “Functional Transformation” is the most favorable option for maintaining the soft-power capacity of the ideology. However, field evidence suggests a higher likelihood of the “Complete Isolation” scenario occurring in the near future.

Cite this article: Ghanbari Maleh, Z. (2026). Futures Studies of Iran's Islamic–Revolutionary Ideology and the Transformation of Its Role in Redefining Soft Power in West Asia. (e732234). *Defensive Future Studies*, 11(41), 83-122.

DOI: <https://doi.org/10.22034/dfs.2025.2075680.1964>

Publisher: IRI Military Command and Staff University

Extended Abstract

Introduction:

This study investigates the future trajectory of Iran's Islamic-Revolutionary ideology and its evolving role in redefining the country's soft power across West Asia. Historically, this ideology has served as a central pillar of Iran's regional influence, rooted in narratives of resistance, justice, anti-imperialism, and Islamic solidarity. Over the past four decades, this ideological framework has supported Iran's soft power through networks such as Hezbollah in Lebanon, Palestinian movements, and various cultural, educational, and religious institutions. However, regional developments, geopolitical realignments, generational transformations within Iran, and declining acceptance of ideological outreach have raised significant uncertainties about the sustainability and adaptability of this ideological model. Drawing on systematic content analysis of scholarly literature, strategic reports, and official ideological documents, the study aims to identify the key drivers shaping the future of Iran's ideological influence and to outline plausible scenarios regarding its future role in West Asia.

Methodology:

The research employs a qualitative futures-studies approach grounded in systematic content analysis and scenario development. A dataset consisting of official ideological documents—such as the Testament of Imam Khomeini and the Second Step Declaration—over 40 academic studies on Iran's soft power, 25 strategic think-tank reports from institutions like RAND, Chatham House, and CSIS, and 15 policy statements from Iranian and regional actors was analyzed. Through open, axial, and selective coding, key themes related to ideological narratives, regional influence, generational change, and geopolitical dynamics were extracted. The study then applies cross-impact analysis to identify interaction patterns among the main drivers. Finally, the Shell scenario model is utilized to generate multiple future trajectories by evaluating combinations of high/low internal legitimacy and high/low regional acceptance. Expert review and triangulation methods are integrated to ensure reliability and conceptual validity.

Findings:

The content analysis identified six dominant drivers shaping the future of Iran's Islamic-Revolutionary ideology:

- (1) the ideological core (velayat-e faqih, resistance discourse, revolutionary identity),
- (2) cultural and media diplomacy,

- (3) regional influence and the status of the Resistance Axis,
- (4) domestic public opinion and legitimacy,
- (5) West Asian geopolitical realignments, and
- (6) generational change within Iran.

Cross-impact analysis revealed strong reciprocal interactions between ideological narratives and regional influence, as well as between cultural diplomacy and public perceptions. Changing geopolitical conditions—including the decline of Iranian influence in Syria, Lebanon, Iraq, and Yemen, along with the rise of normalization processes between Arab states and Israel—exert significant structural pressure on the sustainability of the ideology.

Based on these drivers, three plausible scenarios for the future were developed. The first, “Continued Inspirational Influence,” assumes strong internal legitimacy and regional acceptance, allowing Iran to maintain an ideologically driven model of soft power. The second scenario, “Transformation of Ideology into a National-Cultural Framework,” envisions a shift from revolutionary export to a culture-centered narrative that emphasizes national identity, social justice, and civilizational heritage; regional outreach becomes cooperative rather than confrontational. The third scenario, “Gradual Decline and Ideological Isolation,” illustrates a trajectory in which both domestic legitimacy and regional acceptance weaken, leading to the ideology becoming largely symbolic and detached from regional influence. By applying the SMART multi-criteria decision model, the study finds that the second scenario offers the highest long-term sustainability, moderate risk, and the greatest cultural and societal potential compared to the other two scenarios.

Discussion and Conclusions:

The findings indicate that the Islamic-Revolutionary ideology faces structural constraints that challenge its historical role as a source of soft power. The weakening of allied movements, shifting generational perceptions within Iran, and significant geopolitical transformations in West Asia have diminished the appeal and effectiveness of ideologically driven regional influence. The analysis suggests that sustaining Iran’s soft power necessitates a strategic transformation from a mission-oriented revolutionary narrative to a nationally rooted cultural narrative that emphasizes Iranian-Islamic civilization, social justice, scientific progress, and cooperative diplomacy. Such a shift can preserve ideological continuity while enhancing adaptability to contemporary regional and societal realities. Without conceptual and functional transformation, the ideology risks devolving into a narrow, symbolic internal narrative with limited external relevance. Conversely, a recalibrated ideology—aligned with cultural diplomacy, multi-layered

regional engagement, and generational expectations—can restore part of Iran’s soft-power capacity and rebuild regional legitimacy. The study concludes that a flexible, culturally grounded model of ideological soft power offers the most viable path for Iran in the evolving landscape of the West.

Bibliography:

- Akbarzadeh, Shahram & Barry, James. (2016). State Identity in Iranian Foreign Policy. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 43(4), 613-629. (<https://doi.org/10.1080/13530194.2016.1159541>)
- Nye, Joseph Samuel. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs. (<https://www.publicaffairsbooks.com/book/9781586482251/soft-power>)

آینده پژوهی ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران و دگرگونی کارکرد آن در بازتعریف قدرت نرم در غرب آسیا

زهرا قنبری مله

۱-استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. ایمیل: z.ghanbarimaleh@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۸/۰۳

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۹/۰۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۹/۰۴

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۶/۰۱

کلیدواژه‌ها:

ایدئولوژی، قدرت

نرم، آینده پژوهی،

انقلاب اسلامی،

غرب آسیا

هدف: ایدئولوژی اسلامی-انقلابی جمهوری اسلامی ایران طی دهه‌های گذشته یکی از محوری‌ترین ابزارهای شکل‌دهی به قدرت نرم کشور در غرب آسیا به شمار می‌رفته است. با این حال، تحولات اخیر از جمله کاهش نفوذ محور مقاومت در سوریه، لبنان و یمن، کاهش حمایت کشورهای عربی، افزایش تهدیدات نظامی رژیم صهیونیستی و شکاف نسلی در داخل، چشم‌انداز این ایدئولوژی را با ابهام روبرو ساخته است. این پژوهش با رویکردی کیفی و آینده‌پژوهانه تلاش دارد آینده‌های محتمل این ایدئولوژی و کارکرد آن در سیاست خارجی و فرهنگی ایران را بررسی کند.

روش‌شناسی: پژوهش با استفاده از تحلیل محتوای نظام‌مند بر مبنای مجموعه‌ای از منابع علمی، گزارش‌های تحلیلی و اسناد بالادستی و سیاست‌های اعلامی انجام شده است. برای تحلیل روابط بین پیشران‌ها از تکنیک اثرات متقابل و برای ترسیم آینده‌ها از الگوی سناریونویسی شل بهره گرفته شده است.

یافته‌ها: شناسایی شش پیشران کلیدی شامل ایدئولوژی اسلامی-انقلابی، دیپلماسی فرهنگی، محور مقاومت، افکار عمومی داخلی، وضعیت ژئوپلیتیکی و تحولات نسلی انجام شد. بر این اساس، چهار سناریو طراحی گردید: «تداوم الهام‌بخشی»، «تحول در کارکرد»، «افول تدریجی» و «انزوای کامل».

نتیجه‌گیری: تحلیل مقایسه‌ای سناریوها نشان می‌دهد که «تحول در کارکرد» مطلوب‌ترین گزینه برای حفظ کارکرد نرم ایدئولوژی است، هرچند داده‌های میدانی حاکی از احتمال بالاتر تحقق سناریوی «انزوای کامل» در آینده نزدیک‌اند.

استناد: قنبری مله، زهرا. (۱۴۰۵). آینده‌پژوهی ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران و دگرگونی کارکرد آن در بازتعریف

قدرت نرم در غرب آسیا. آینده‌پژوهی دفاعی، (۴۱)۱۱، ۸۳-۱۲۲.

DOI: <https://doi.org/10.22034/dfs.2025.2075680.1964>

ناشر: دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱-مقدمه

ایدئولوژی اسلامی-انقلابی جمهوری اسلامی ایران از بدو تأسیس نظام سیاسی جدید در سال ۱۳۵۷ تا امروز به عنوان یکی از مهمترین ابزارهای شکل دهنده به قدرت نرم ایران در غرب آسیا مطرح بوده است. بنیان این ایدئولوژی بر ترکیبی از ارزش های اسلامی شیعی، قرائت سیاسی از مفهوم امت اسلامی و گفتمان مقاومت در برابر سلطه قدرت های خارجی استوار است. چنین چارچوبی در دهه های نخست انقلاب توانست پیوندی میان سیاست داخلی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی برقرار کند و به منبعی برای بسیج سیاسی در منطقه تبدیل شود. نمونه های بارز این نفوذ را می توان در شکل گیری و تقویت جنبش هایی چون حزب الله لبنان، حماس در فلسطین و انصارالله در یمن مشاهده کرد؛ جنبش هایی که نه تنها از حمایت مادی ایران بهره مند شدند بلکه در سطح ایدئولوژیک نیز خود را در امتداد گفتمان انقلاب اسلامی تعریف کردند (Salamey, ۲۰۱۳; Akbarzadeh & Barry, ۲۰۱۶).

این پیوند میان ایدئولوژی و قدرت نرم، ایران را قادر ساخت در دهه های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ میلادی جایگاهی ویژه در معادلات منطقه ای بیابد. به ویژه در شرایطی که بسیاری از رژیم های عربی با بحران مشروعیت داخلی مواجه بودند، شعارهای عدالت اجتماعی و مقاومت علیه استعمار و صهیونیسم از سوی جمهوری اسلامی برای بخش هایی از افکار عمومی در غرب آسیا جذابیت داشت (Rizvi, ۲۰۱۲). در نتیجه، قدرت نرم ایران نه تنها از طریق دیپلماسی رسمی بلکه از طریق شبکه ای از نهادهای غیردولتی، فرهنگی و مذهبی گسترش یافت و در ادبیات پژوهشی به عنوان نمونه ای از «قدرت نرم ایدئولوژیک» تحلیل شد (Posch, ۲۰۱۷).

با این حال، از دهه ۲۰۱۰ به بعد و به ویژه طی یک سال گذشته، شواهد جدیدی نشان می دهد که ظرفیت این ایدئولوژی در بازتولید قدرت نرم با چالش های عمیق مواجه شده است. نخست، در عرصه منطقه ای، بسیاری از شاخص های نفوذ ایران در حال افول اند. جنگ سوریه که برای بیش از یک دهه به صحنه حضور گسترده ایران تبدیل شده بود، اکنون با مداخله قدرت های خارجی و تغییر توازن نیروها، نقش ایران در سوریه پس از اسد را به شدت کاهش داده است (Dzulhisham, ۲۰۲۵). رژیم صهیونیستی طی سال گذشته با مجموعه ای از حملات هوایی و عملیات اطلاعاتی توانسته است توان نظامی و

سیاسی حزب‌الله و حماس را به میزان قابل توجهی تضعیف کند؛ وضعیتی که از منظر راهبردی به معنای محدود شدن بازوی نرم و سخت جمهوری اسلامی در مرزهای رژیم صهیونیستی است (Chatham House, ۲۰۲۵). در یمن، انصارالله که زمانی به‌عنوان نمونه بارز «صدور انقلاب» مطرح می‌شد، زیر فشار گسترده ائتلاف سعودی و اماراتی قرار داشته و با حملات اخیر آمریکا و رژیم صهیونیستی چشم‌انداز تداوم نفوذ ایران در این کشور مبهم‌تر از گذشته است. عراق نیز که پس از سقوط صدام به عرصه مهمی برای حضور ایدئولوژیک ایران بدل شده بود، اکنون بیشتر به سمت موازنه‌سازی در برابر ایران حرکت می‌کند و دولت‌های متوالی آن تمایلی به تداوم وابستگی ایدئولوژیک نشان نمی‌دهند (Akbarzadeh, ۲۰۱۶).

دوم، در عرصه داخلی، تغییرات نسلی و اجتماعی موجب فاصله گرفتن قابل توجه جامعه ایران از نمادها و ارزش‌های انقلابی شده است. نسل جدید، به‌ویژه نسل Z، کمتر با امام خمینی و ایدئولوژی رسمی جمهوری اسلامی آشناست و بیشتر با الگوهای فرهنگی و رسانه‌ای جهانی همچون ستاره‌های سرگرمی و شبکه‌های اجتماعی بین‌المللی پیوند دارد. این امر سبب شده حاملان سنتی ایدئولوژی، یعنی نهادهای فرهنگی و رسانه‌های حکومتی تا حد زیادی کارآمدی خود را از دست بدهند و در جذب مخاطب شکست بخورند (کشاورز مقدم و میرزائی، ۱۴۰۳).

سوم، در سطح ژئوپلیتیکی، تغییرات کلان منطقه‌ای و بین‌المللی فرصت‌های ایران برای صدور ایدئولوژی را محدودتر کرده است. نزدیکی برخی کشورهای عربی به رژیم صهیونیستی در چارچوب پیمان‌های جدید عادی‌سازی روابط، موازنه قوا را به ضرر ایران تغییر داده و امکان بهره‌برداری ایدئولوژیک از شعار مقاومت را کاهش داده است. در عین حال، فشارهای اقتصادی ناشی از تحریم‌های بین‌المللی و محدودیت‌های دیپلماتیک توانایی ایران را برای سرمایه‌گذاری پایدار در حوزه‌های فرهنگی و رسانه‌ای منطقه‌ای کاهش داده است (Juneau & Razavi, ۲۰۱۳). در برابر این روندهای کاهنده، متون رسمی همچنان بر استمرار و ضرورت بازتولید ایدئولوژی اسلامی-انقلابی تأکید دارند. وصیت‌نامه امام خمینی (۱۳۶۸) این ایدئولوژی را به‌عنوان میراثی پایدار برای آینده جمهوری اسلامی معرفی می‌کند و بیانیه گام دوم انقلاب (خامنه‌ای، ۱۳۹۷) بازآفرینی آن را شرط بقای انقلاب در قرن جدید می‌داند؛ اما تضاد میان این اسناد و واقعیت‌های

میدانی در داخل و خارج کشور، دقیقاً همان نقطه‌ای است که مسئله پژوهش حاضر شکل می‌گیرد.

مسئله اصلی آن است که آیا ایدئولوژی اسلامی-انقلابی می‌تواند در پرتو تغییرات منطقه‌ای و اجتماعی بازتعریف شود و همچنان منبعی برای قدرت نرم ایران باقی بماند، یا اینکه در مسیر افول و انزوای کامل قرار گرفته است؟ به بیان دیگر، پرسش‌های کلیدی عبارتند از: پیشران‌های اصلی آینده این ایدئولوژی کدام‌اند، این پیشران‌ها چه تعاملاتی با یکدیگر دارند و چه سناریوهای بدیلی برای کارکرد آن در بازتعریف قدرت نرم ایران در غرب آسیا قابل تصور است؟

۲- مرور پیشینه و مبانی نظری

جدیدی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله «منابع قدرت نرم ایران در عراق (۲۰۱۰-۲۰۲۰)» با روش توصیفی-تحلیلی و اتکا به داده‌های کتابخانه‌ای و میدانی، مؤلفه‌های فرهنگی، مذهبی، تاریخی و زبانی مولد نفوذ نرم ایران را شناسایی می‌کنند. نتایج نشان می‌دهد دیپلماسی مذهبی، شبکه‌های آموزشی-دانشگاهی، رسانه‌های فراملی و آیین‌های مشترک دینی از کانال‌های اصلی جذب‌اند. در عین حال، رقابت‌های منطقه‌ای، حساسیت هویتی نسل جوان عراقی و تصویرسازی رسانه‌ای رقیب، استمرار نفوذ را پیچیده می‌سازد. نویسندگان بر ضرورت بازتعریف پیام‌های فرهنگی، تنوع‌بخشی به ابزارها و تقویت همکاری‌های نهادی برای پایداری قدرت نرم تأکید دارند.

افراخته و نوروزی (۱۳۹۹) در مقاله «اثربخشی آیین‌ها و مناسک بر قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران (با تأکید بر فرهنگ عاشورا)» با رویکرد کارکردگرایی دورکیم نشان می‌دهند آیین‌های جمعی چگونه همبستگی اجتماعی، مشروعیت سیاسی و هویت مشترک را بازتولید می‌کند. مقاله استدلال می‌کند حضور توده‌ای در مناسک عاشورایی ظرفیت مهمی برای تولید سرمایه نمادین و پیوند عاطفی با روایت‌های انقلاب است؛ ظرفیتی که در صورت ترجمه به پیام‌های فراگیر، می‌تواند به قدرت اقتناعی در محیط منطقه‌ای بدل شود. نویسندگان بر تبدیل سرمایه آیینی به کنش فرهنگی شبکه‌ای و قابل فهم برای نسل‌های جدید تأکید می‌ورزند.

موسوی زارع و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله خود با عنوان «بررسی و تحلیل جایگاه توانمندی در قدرت نرم کشورها» ابعاد قدرت نرم را با تأکید بر پیوند جذابیت و کارآمدی نهادی واکاوی می کنند. یافته ها نشان می دهد منابع گوناگون یک دولت-ملت می تواند در تولید جذابیت نقش آفرین باشد و حتی ظرفیت نظامی، اگر در قالب همکاری های آموزشی، مشارکت در عملیات حفظ صلح، نمایشگاه های فناوریانه و روابط نظامی صلح آمیز به کار رود، می تواند به تقویت قدرت نرم بینجامد. مقاله بر چندجانبه گرایی، کارکرد نمادین «رفتار مسئولانه» و هم افزایی میان قدرت سخت قابل اعتماد و پیام های اقناعی برای افزایش اعتبار بین المللی تأکید می کند.

پوش (۲۰۱۷) در مقاله «قدرت نرم ایدئولوژیک ایران» استدلال می کند که تهران کوشیده نظم روایی بدیلی پیرامون عدالت، استقلال و مقاومت عرضه کند. تحلیل او از سیاست های اعلامی و رسانه ها نشان می دهد این الگو در دوره هایی کارآمد بوده اما با تشدید رقابت های منطقه ای و تغییر اولویت های اجتماعی نسل های جوان، کارایی آن کاهش یافته است. مقاله بر شکاف میان زبان رسمی و توقعات مخاطبان جدید تأکید کرده و بر لزوم نوسازی پیام ها، چندزبانی فرهنگی و بهره گیری از بسترهای دیجیتال برای احیای جذابیت هنجاری اصرار می ورزد.

رضوی (۲۰۱۲) در مقاله خود با واکاوی گفتمان انقلاب اسلامی در بستر تحولات پساجنگ سرد نشان می دهد ظرفیت اقناعی این گفتمان زمانی فزاینده است که با عدالت خواهی اجتماعی، خدمات عمومی و مشارکت فرهنگی پیوند بخورد. مطالعه بر اهمیت سازوکارهای میان فرهنگی، آموزش عالی و تبادلات نخبگانی به عنوان حاملان پایدار قدرت نرم تأکید می کند. نویسنده هشدار می دهد اتکای صرف به نمادهای سیاسی بدون همسویی با رسانه های نو و زبان نسل های جدید، جذابیت را محدود می سازد و توصیه می کند دیپلماسی عمومی مبتنی بر شبکه های میان جامعه ای تقویت شود.

سلامی (۲۰۱۳) با تمرکز بر لبنان نشان می دهد چگونه گفتمان انقلاب اسلامی در دهه های نخست، مشروعیت مقاومت را تقویت و بسیج سیاسی شیعیان را تسهیل کرد. مطالعه او-متکی بر تحلیل تاریخی-اجتماعی و داده های میدانی-نشان می دهد دوام این جذابیت ایدئولوژیک وابسته به هم پوشانی نیازهای اجتماعی، کارآمدی خدمات اجتماعی

و تصویر خارجی حامیان است. با تغییر محیط منطقه‌ای و رقابت ایدئولوژی‌های رقیب، ظرفیت نرم مبتنی بر مقاومت نیازمند بازتعریف روایت‌ها و سرمایه‌گذاری در کنش‌های فرهنگی ملموس برای جامعه هدف می‌شود.

نوآوری این پژوهش در این است که برای نخستین بار به آینده‌پژوهی نظام‌مند ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران به مثابه یکی از مهم‌ترین منابع قدرت نرم در سیاست خارجی کشور می‌پردازد. در حالی که ادبیات پیشین عمدتاً بر تحلیل‌های تاریخی یا انتقادی تمرکز داشته‌اند، این مطالعه با بهره‌گیری از رویکرد سناریونویسی و تکنیک اثرات متقابل، چشم‌اندازهای متنوع و قابل مقایسه‌ای از سرنوشت این ایدئولوژی در سطح داخلی و منطقه‌ای ترسیم می‌کند. نوآوری دیگر پژوهش، ترکیب داده‌های ایدئولوژیک رسمی با تحلیل روندهای اجتماعی، نسلی و ژئوپلیتیکی است که امکان ارزیابی جامع‌تری از کارکرد آتی قدرت نرم ایران را فراهم ساخته است. همچنین این مقاله از منظر روشی، نشان می‌دهد که چگونه می‌توان مفاهیم نظری مربوط به ایدئولوژی و قدرت نرم را با ابزارهای آینده‌پژوهی عملیاتی کرد و آن‌ها را به سناریوهای سیاست‌گذارانه قابل اتکا تبدیل نمود.

۳- چارچوب نظری

مفهوم قدرت نرم نخستین بار توسط جوزف نای در سال ۱۹۹۰ در مقاله‌ای در روابط بین‌الملل مطرح شد. او در واکنش به دیدگاه‌هایی درباره افول قدرت ایالات متحده استدلال کرد که علاوه بر قدرت نظامی و اقتصادی، نوع دیگری از قدرت وجود دارد که مبتنی بر جذابیت و اقناع است. نای در کتاب مقید به رهبری در سال ۱۹۹۱ این ایده را گسترش داد و سپس در اثر مهم‌تر خود قدرت نرم؛ ابزار موفقیت در سیاست جهانی در سال ۲۰۰۴ آن را به‌طور منسجم وارد نظریه‌پردازی روابط بین‌الملل کرد. از دید او، قدرت نرم توانایی شکل دادن به ترجیحات دیگران از طریق جذابیت ارزش‌ها، فرهنگ و سیاست‌ها است. این نگاه نقطه مقابل قدرت سخت است که بر اجبار نظامی یا اقتصادی متکی است. کشوری که بتواند ارزش‌های سیاسی و فرهنگی خود را به‌گونه‌ای عرضه کند که مشروع و جذاب جلوه کنند، قادر خواهد بود بدون اعمال زور، رفتار سایر بازیگران را تحت تأثیر قرار دهد (Nye, ۲۰۰۴).

ریشه‌های نظری این مفهوم را می‌توان در آثار پیش از نای نیز مشاهده کرد. ادوارد هالت کار در سال ۱۹۳۹ در کتاب بحران بیست‌ساله قدرت را به سه بُعد نظامی، اقتصادی و تأثیرگذاری بر افکار تقسیم کرده بود. همچنین برترام راون و جان فرنچ در سال ۱۹۶۰ در مقاله‌ای پنج منبع قدرت اجتماعی شامل اجبار، پاداش، مشروعیت، تخصص و مرجعیت را معرفی کردند. قدرت مرجعیت که بر پایه جذابیت شخصی و هویتی عمل می‌کند، شباهت زیادی با مفهوم قدرت نرم دارد. نای این ایده‌ها را در دهه ۱۹۹۰ به چارچوبی منسجم و کاربردی تبدیل کرد و بعدها مفهوم قدرت هوشمند را به‌عنوان ترکیبی از قدرت سخت و نرم مطرح ساخت (French & Raven, ۱۹۵۹; Carr, ۲۰۱۶; Nye, ۲۰۱۱).

قدرت نرم بر سه منبع اصلی استوار است: فرهنگ، ارزش‌های سیاسی و سیاست خارجی. فرهنگ زمانی منبع قدرت نرم می‌شود که برای دیگران جذابیت داشته باشد، مانند موسیقی، سینما یا سنت‌های ملی. ارزش‌های سیاسی همچون دموکراسی و آزادی بیان زمانی قدرت نرم تولید می‌کنند که در عمل مشروع و معتبر باشند و سیاست خارجی نیز هنگامی مؤثر است که بر چندجانبه‌گرایی و همکاری استوار باشد. سایر پژوهشگران نیز به توسعه این مفهوم پرداخته‌اند. برای نمونه، ترورتون بر اهمیت پرستیز و تصویر مثبت کشورها تأکید می‌کند، مک‌کلوری قدرت نرم را در پنج حوزه فرهنگ، دیپلماسی، دولت، آموزش و نوآوری می‌سنجد و فرگوسن نفوذ فرهنگی در رسانه‌ها و برندهای جهانی را از عناصر محوری آن می‌داند (Treverton, ۲۰۰۵; Ferguson, ۲۰۰۴; McClory, ۲۰۱۱).

قدرت نرم علاوه بر منابع، دارای ابزارهای متنوعی نیز هست. فرهنگ می‌تواند در قالب هنر، فلسفه، ادبیات یا در شکل عامه‌پسند آن مانند موسیقی و سینما به کار گرفته شود. دیپلماسی عمومی از دیگر ابزارهای مهم قدرت نرم است که از طریق برنامه‌های فرهنگی، تبادلات علمی و فعالیت‌های رسانه‌ای، تصویری مثبت از کشورها ارائه می‌دهد. در سال‌های اخیر، رسانه‌های دیجیتال و شبکه‌های اجتماعی نقش چشمگیری در افزایش قدرت اقناع ایفا کرده‌اند. تجربه تحولات سیاسی منطقه و به‌ویژه جنبش‌های اجتماعی خاورمیانه نشان داده است که ابزارهای ارتباطی نوین می‌توانند در جهت‌دهی افکار عمومی نقشی تعیین‌کننده داشته باشند (Cull, ۲۰۰۹; Howard & Hussain, ۲۰۱۳).

در مطالعات جدید، قدرت نرم به‌عنوان ابزاری چندلایه و پویا برای تأثیرگذاری فرهنگی و گفتمانی در سطح بین‌المللی مورد تحلیل قرار گرفته است. این مفهوم نشان می‌دهد که مشروعیت و نفوذ پایدار کشورها نه تنها به منابع مادی بلکه به توانایی آن‌ها در ایجاد جاذبه هنجاری و اقناع مخاطبان وابسته است. پژوهشگران داخلی نیز این نگاه را بسط داده‌اند و بر نقش فرهنگ و ارتباطات انسانی در حفظ مشروعیت و گسترش نفوذ فرهنگی تأکید کرده‌اند (افتخاری، ۱۳۹۵).

در ارتباط با جمهوری اسلامی ایران، برخی مطالعات معاصر نشان داده‌اند که قدرت نرم ایران بیش از آنکه بر برند فرهنگی یا اقتصادی متکی باشد، از ایدئولوژی اسلامی-انقلابی و گفتمان مقاومت مشروعیت می‌گیرد. این ایدئولوژی با مفاهیمی مانند عدالت اجتماعی، حمایت از مستضعفان و مبارزه با صهیونیسم توانسته است در مقاطعی الهام‌بخش بخشی از جوامع اسلامی باشد، اما تحولات ژئوپلیتیکی و اجتماعی منطقه موجب کاهش جذابیت این گفتمان شده است. استمرار قدرت نرم ایران در گروی آن است که پیام‌های هنجاری آن با نیازهای فرهنگی و زبانی نسل‌های جدید سازگار شود و از قالب‌های محدود ایدئولوژیک فراتر رود (Akbarzadeh & Barry, ۲۰۱۶).

در تبیین پویایی‌های سیاست خارجی ایران، برخی پژوهش‌ها تأکید می‌کنند که بهره‌گیری از منابع نرم ایدئولوژیک برای حفظ عمق راهبردی مؤثر بوده است، اما فشارهای بین‌المللی و تغییرات در نظم منطقه‌ای ایران را به سمت نوعی عمل‌گرایی سوق داده است. پایداری این نفوذ نرم منوط به آن است که مؤلفه‌های ایدئولوژیک به پیام‌های فرهنگی و اجتماعی قابل درک برای مخاطبان منطقه‌ای تبدیل شوند تا جذابیت هنجاری نظام سیاسی تضعیف نشود (Osiewicz, ۲۰۱۹).

در نهایت، مطالعات اخیر درباره سیاست خارجی ایران نشان می‌دهد که شبکه‌های همسو و کنشگران غیردولتی در کوتاه‌مدت مزیت‌هایی برای نفوذ فرهنگی و امنیتی ایجاد کرده‌اند، اما در بلندمدت محدودیت در تعامل با دولت‌ها و افکار عمومی جهانی می‌تواند بازدهی قدرت نرم را کاهش دهد. از این رو، تقویت دیپلماسی فرهنگی فرامذهبی، روایت‌های همگرایانه و تعاملات رسانه‌ای فرامرزی برای بازسازی مشروعیت بیرونی ضروری است (Juneau & Razavi, ۲۰۱۳).

بر این اساس، نظریه قدرت نرم به عنوان چارچوب تحلیلی این پژوهش به کار گرفته می شود تا روندهای تحول ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران در خاورمیانه و کارکرد آن در بازتعریف قدرت نرم جمهوری اسلامی تبیین شود. این چارچوب کمک می کند تا منابع، ابزارها و پیامدهای ایدئولوژی در قالبی منسجم و آینده نگر تحلیل شوند و مسیرهای محتمل تداوم یا افول جذابیت فرهنگی و گفتمانی ایران در منطقه شناسایی گردد (Salamey, ۲۰۱۳; Akbarzadeh & Barry, ۲۰۱۶).

۳-۱- کاربرد قدرت نرم در تبیین آینده پژوهی ایدئولوژی اسلامی انقلابی

کاربست نظریه قدرت نرم در این پژوهش به عنوان چارچوب نظری، امکان تبیین فرایند دگرگونی کارکرد ایدئولوژی اسلامی-انقلابی جمهوری اسلامی ایران در غرب آسیا را فراهم می کند. ایدئولوژی اسلامی-انقلابی در دهه های نخست پس از انقلاب اسلامی، به منزله منبع قدرت نرم عمل کرد و توانست از طریق جذابیت گفتمانی، اقناع فرهنگی و بسیج سیاسی، موقعیت منطقه ای ایران را تقویت نماید. مفاهیمی مانند مقاومت در برابر سلطه، حمایت از مستضعفان و وحدت امت اسلامی در آن زمان به عنوان عناصر مشروعیت بخش و اقناع کننده عمل می کردند و زمینه پیوندهای فراملی را در کشورهای عربی و جوامع شیعی فراهم می ساختند (Feizi & Talebi, ۲۰۱۲; Nye, ۲۰۰۴). نظریه قدرت نرم به دلیل تمرکز بر اقناع و جذابیت، این امکان را می دهد که این پدیده به عنوان منبعی تاریخی و متغیر در نظر گرفته شود؛ منبعی که تحت تأثیر تحولات ژئوپلیتیکی، تغییر نسل ها، گسترش رسانه های دیجیتال و افول اقتدار گفتمانی، دچار بازتعریف کارکرد می شود (Nye, ۲۰۱۱؛ رشاد، ۱۴۰۲).

کاربست این نظریه در این پژوهش دو کارکرد تحلیلی اصلی دارد. نخست، تبیین سازوکارهایی است که از طریق آنها ایدئولوژی اسلامی-انقلابی توانست به قدرتی فرامادی برای تأثیرگذاری بر محیط پیرامونی تبدیل شود؛ از جمله با استفاده از دیپلماسی مذهبی، مناسک جمعی، شبکه های فرهنگی و ارتباطات فراملی (کریمی و همکاران، ۱۴۰۲؛ موسوی زارع و همکاران، ۱۳۹۹). دوم، تحلیل روند معکوس و تضعیف این ظرفیت است؛ به ویژه در سال های اخیر که ناکامی های ژئوپلیتیکی در سوریه، یمن و لبنان، تغییر افکار عمومی عربی، حملات مستقیم رژیم صهیونیستی به متحدان منطقه ای و ایران و

بی‌اعتنایی نسل جدید ایرانی به ارزش‌های انقلابی، موجب کاهش جذابیت و کارآمدی این ایدئولوژی شده است (رحمانی تیرکلاهی، ۱۴۰۲؛ رشاد، ۱۴۰۲).

در نتیجه، نظریه قدرت نرم به این پژوهش امکان می‌دهد تا در فرآیند سناریونویسی، مسیرهای آینده این ایدئولوژی را از منظر پویایی گفتمانی و ظرفیت اقناع فرهنگی بررسی کند. از یک سو، احتمال بازتعریف این ایدئولوژی برای انطباق با شرایط جدید و بازسازی جاذبه فرهنگی وجود دارد و از سوی دیگر، احتمال افول آن به سطحی نمادین و کم‌اثر نیز مطرح است. این چارچوب نظری با سناریونویسی شل هم‌راستا بوده و تحلیل روندهای تضعیف یا بازتعریف قدرت نرم ایران را در محیط متحول غرب آسیا ممکن می‌سازد (Nye, ۲۰۱۱; Treverton, ۲۰۰۵; McClory, ۲۰۱۱). در نهایت، کاربست نظریه قدرت نرم در این تحقیق نه برای سنجش ابعاد فرهنگی و شاخص‌های کلاسیک آن، بلکه برای تبیین نقش و دگرگونی کارکرد ایدئولوژی اسلامی-انقلابی در بازتعریف موقعیت منطقه‌ای ایران مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۴. روش‌شناسی پژوهش

۴-۱ رویکرد پژوهش و دلایل انتخاب آن

این پژوهش از رویکرد کیفی و آینده‌پژوهانه استفاده می‌کند. موضوع تحقیق، یعنی آینده‌پژوهی ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران و دگرگونی کارکرد آن در بازتعریف قدرت نرم در غرب آسیا، به‌طور ذاتی پیچیده، چندلایه و پویاست. بررسی چنین موضوعی نیازمند رویکردی است که بتواند ابعاد معنایی، گفتمانی، سیاسی و فرهنگی را همزمان مدنظر قرار دهد. از آنجا که داده‌های کمی معتبر برای پیش‌بینی روندهای ایدئولوژیک و قدرت نرم در سطح منطقه‌ای به‌سختی در دسترس است، استفاده از روش‌های کیفی امکان تحلیل عمیق‌تر را فراهم می‌سازد (Creswell, ۲۰۱۷). افزون بر این، رویکرد آینده‌پژوهی به‌ویژه در قالب سناریونویسی شل، ظرفیت بالایی برای بررسی موضوعاتی دارد که آینده آنها به‌طور مستقیم تحت تأثیر عدم قطعیت‌های کلیدی و تحولات غیرقابل پیش‌بینی است (Schoemaker, ۱۹۹۵). ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران به‌شدت به متغیرهایی همچون تحولات سیاسی داخلی، تغییر نسل‌ها، رقابت‌های منطقه‌ای و فشارهای بین‌المللی وابسته است؛ از این رو، طراحی چند آینده بدیل، ابزار مناسبی برای

تحلیل راهبردی آن محسوب می‌شود. ترکیب تحلیل محتوای کیفی با سناریونویسی امکان می‌دهد از یک سو مضامین کلیدی و پیشران‌های فکری و گفتمانی استخراج شوند و از سوی دیگر این پیشران‌ها در قالب آینده‌های محتمل سازمان‌دهی گردند (Inayatullah, ۲۰۰۸)؛ بنابراین انتخاب این رویکرد، پاسخی منطقی به ماهیت موضوع و اهداف تحقیق است.

۴-۲ جامعه پژوهش، منابع داده و معیارهای انتخاب

جامعه داده‌های این پژوهش شامل مجموعه‌ای از اسناد، متون و آثار تحلیلی مرتبط با ایدئولوژی اسلامی-انقلابی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در بازه زمانی ۱۹۷۹ تا ۲۰۲۵ است. این منابع در سه دسته اصلی گردآوری شدند:

نخست، سیاست‌های اعلامی و اسناد بالادستی شامل سخنرانی‌ها، بیانیه‌ها و متون کلیدی همچون وصیت‌نامه امام خمینی، بیانیه گام دوم انقلاب، سیاست‌های کلان فرهنگی و امنیتی کشور و نیز بیانیه‌های رسمی وزارت امور خارجه و نهادهای وابسته به محور مقاومت. این منابع بیانگر بازتاب مستقیم ایدئولوژی در سطح گفتمانی و سیاستی هستند. دوم، مقالات علمی و پژوهش‌های دانشگاهی در حوزه روابط بین‌الملل، مطالعات غرب آسیا، قدرت نرم و ایدئولوژی سیاسی ایران. این مقالات هم در مجلات داخلی و هم در ژورنال‌های بین‌المللی منتشر شده‌اند و با رویکردی تحلیلی به جایگاه ایدئولوژی در قدرت نرم ایران پرداخته‌اند (Nye, ۲۰۰۴).

سوم، گزارش‌های راهبردی اندیشکده‌ها و مراکز بین‌المللی مانند Chatham House، RAND Corporation، Carnegie Endowment و مراکز پژوهشی داخلی نظیر مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام. این گزارش‌ها به‌ویژه بر نقش ایران در منطقه و تعامل ایدئولوژی با ژئوپلیتیک غرب آسیا متمرکز هستند. انتخاب این منابع بر اساس معیارهایی صورت گرفت که شامل اعتبار علمی و استنادی، ارتباط مستقیم با موضوع ایدئولوژی اسلامی-انقلابی و قدرت نرم، پوشش‌دهی ابعاد مختلف سیاسی، فرهنگی و اجتماعی و به‌روز بودن داده‌ها به‌ویژه در زمینه تحولات منطقه‌ای پس از ۲۰۱۱ بود.

۳-۴ مراحل گردآوری داده‌ها

فرایند گردآوری داده‌ها در این پژوهش طی سه گام اصلی انجام شد. در گام نخست، جستجوی نظام‌مند در پایگاه‌های علمی معتبر نظیر Web of Science و Google Scholar برای شناسایی مقالات و پژوهش‌های علمی صورت گرفت. همزمان پایگاه‌های اسناد رسمی جمهوری اسلامی ایران و نهادهای منطقه‌ای برای جمع‌آوری متون ایدئولوژیک مورد بررسی قرار گرفتند. در گام دوم، منابع بر اساس معیارهای اعتبار و ارتباط انتخاب شدند. مقالات و گزارش‌هایی که از اسناد بالایی برخوردار بودند و به‌طور مستقیم به ایدئولوژی اسلامی-انقلابی و قدرت نرم پرداخته بودند، در تحلیل وارد شدند. گام سوم به استخراج واحدهای معنایی اختصاص یافت. واحدهایی چون «امت اسلامی»، «مقاومت»، «استقلال»، «عدالت اجتماعی»، «مبارزه با استکبار»، «هویت دینی»، «صدور انقلاب» و «نفوذ فرهنگی» به‌عنوان کلمات کلیدی اولیه شناسایی شدند. یک بانک داده متنی حاوی خلاصه و کدگذاری اولیه هر سند تهیه شد تا در مراحل بعدی برای تحلیل محتوا و تدوین سناریوها مورد استفاده قرار گیرد.

۴-۴ روش تحلیل داده‌ها

روش اصلی تحلیل داده‌ها در این پژوهش تحلیل محتوای کیفی است که به‌صورت نظام‌مند و در چند مرحله انجام شد. هدف از این فرایند، شناسایی مضامین کلیدی ایدئولوژی اسلامی-انقلابی، استخراج پیشران‌های فکری و گفتمانی و سازمان‌دهی آن‌ها برای سناریونویسی بود (Krippendorff, ۲۰۱۸; Mayring, ۲۰۲۰). در گام نخست، واحدهای تحلیل شامل متون و سیاست‌های اعلامی در قالب اسناد بالادستی و پژوهش‌های علمی تعیین شدند. سپس کدگذاری باز انجام شد و مفاهیم کلیدی مرتبط با کارکرد ایدئولوژی در حوزه قدرت نرم استخراج گردید. نمونه‌ای از این مفاهیم عبارت بودند از: «صدور انقلاب»، «مقاومت اسلامی»، «عدالت‌خواهی»، «امت واحده»، «هویت اسلامی»، «نفی سلطه» و «مبارزه با استکبار». در گام دوم، کدها در قالب مضامین اصلی دسته‌بندی شدند. پنج مضمون اصلی استخراج شدند: (۱) مضامین ایدئولوژیک (مانند امت اسلامی و صدور انقلاب)، (۲) مضامین سیاسی

و امنیتی (مانند مقاومت، مبارزه با استکبار و استقلال)، (۳) مضامین فرهنگی و اجتماعی (مانند هویت اسلامی و سبک زندگی)، (۴) مضامین اقتصادی (مانند عدالت اجتماعی و مقابله با سلطه اقتصادی غرب) و (۵) مضامین هنجاری و بین‌المللی (مانند حمایت از مستضعفان و دفاع از ملت‌های منطقه).

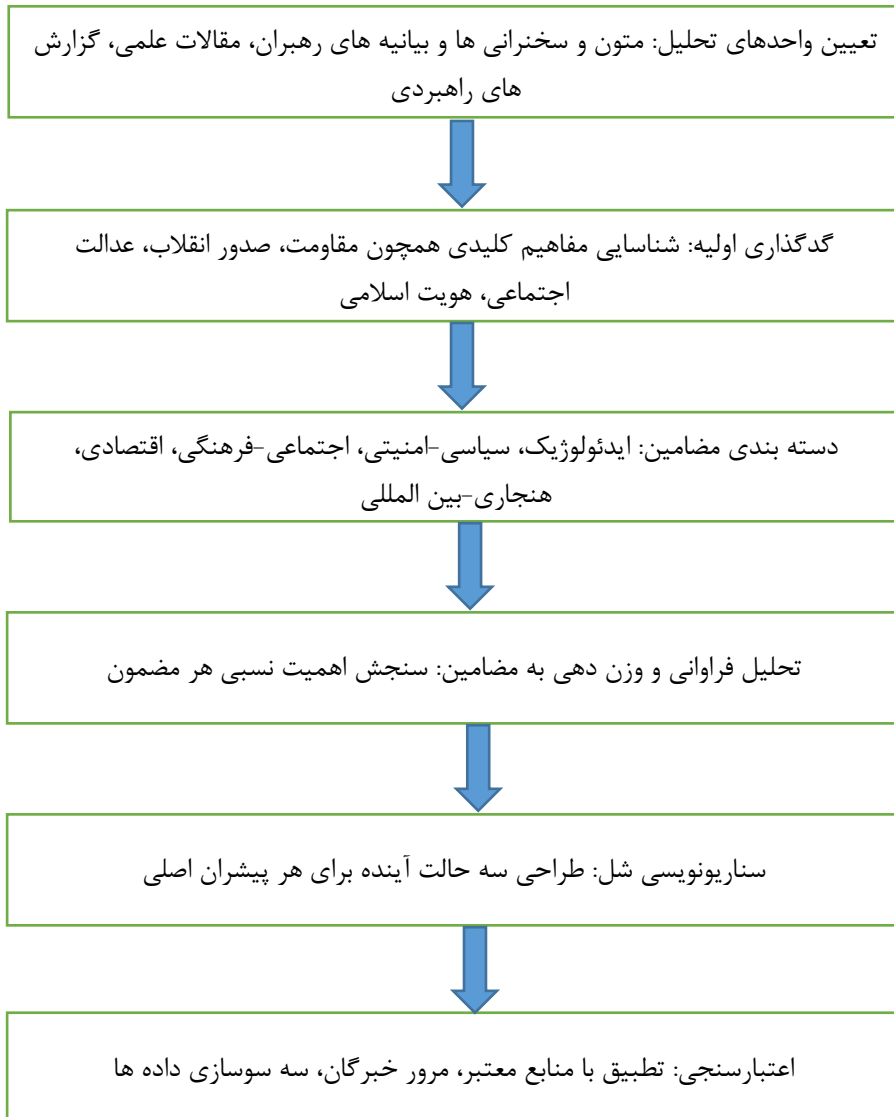
در گام سوم، فراوانی نسبی هر مضمون در اسناد و متون محاسبه شد تا وزن هر یک در گفتمان ایدئولوژیک مشخص گردد. در گام چهارم، این مضامین به‌عنوان پیشران‌های کلیدی وارد فرآیند سناریونویسی شل شدند. برای هر پیشران سه حالت آینده محتمل تعریف شد. به‌عنوان نمونه، در مورد «مقاومت»، حالات شامل تقویت محور مقاومت و افزایش نفوذ منطقه‌ای ایران، تداوم وضعیت موجود با هزینه‌های بالا، یا افول تدریجی مقاومت در نتیجه فشارهای خارجی بودند. برای مضمون «عدالت اجتماعی»، حالات شامل تحقق نسبی عدالت در داخل و افزایش جاذبه منطقه‌ای، استمرار چالش‌های ساختاری و کاهش اثرگذاری بیرونی، یا جایگزینی با گفتمان‌های اقتصادی سکولار تعریف شدند. این فرآیند مشابه سناریونویسی کلاسیک شل است که بر پایه عدم قطعیت‌های کلیدی و پیشران‌های اساسی آینده‌های بدیل ترسیم می‌کند (Wack, ۱۹۸۵; Van der Heijden, ۲۰۰۵).

۴-۵ اعتبارسنجی یافته‌ها

برای اطمینان از روایی و پایایی نتایج، از چند روش مکمل استفاده شد. نخست، یافته‌های حاصل از کدگذاری با داده‌های موجود در گزارش‌های معتبر بین‌المللی و منابع دانشگاهی تطبیق داده شد تا همپوشانی مفهومی و صحت اطلاعات بررسی گردد. دوم، نتایج با مطالعات پیشین در حوزه ایدئولوژی و قدرت نرم ایران مقایسه شد (Ehteshami & Molavi, ۲۰۱۲). سوم، برای کاهش سوگیری پژوهشگر، فرایند کدگذاری و استخراج مضامین به‌صورت موازی توسط دو پژوهشگر دیگر مرور شد و موارد اختلافی بر اساس اجماع اصلاح گردید. چهارم، از روش بررسی خبرگان استفاده شد؛ بدین معنا که فهرست پیشران‌ها و سناریوهای اولیه در اختیار پنج متخصص حوزه روابط بین‌الملل و مطالعات غرب آسیا قرار گرفت و نظرات اصلاحی آنان اعمال شد. این اقدام موجب شد تا سناریوهای طراحی شده از واقعیت‌های منطقه‌ای و نیازهای سیاست‌گذاری ایران فاصله نگیرد.

در نهایت، از تکنیک سه سوسازی داده ها بهره گرفته شد؛ داده های استخراج شده از متون ایدئولوژیک، مقالات علمی و گزارش های اندیشکده ها با یکدیگر مقایسه شدند تا خطاها کاهش یابند و انسجام یافته ها افزایش یابد.

نمودار ۴-۱. فرآیند تحلیل محتوای نظام مند در پژوهش

۵. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

با توجه به مبانی روش‌شناسی پژوهش که در بخش پیشین توضیح داده شد، داده‌های گردآوری‌شده از منابع علمی، سیاست‌های اعلامی و گزارش‌های معتبر داخلی و بین‌المللی در این بخش مورد تحلیل قرار می‌گیرند. هدف اصلی، استخراج و تبیین پیشران‌های کلیدی ایدئولوژی اسلامی-انقلابی جمهوری اسلامی ایران و بررسی تأثیرات متقابل آن‌ها بر آینده قدرت نرم در غرب آسیا است. روند تحلیل به‌گونه‌ای طراحی شده که از شناسایی و دسته‌بندی پیشران‌ها آغاز می‌شود، سپس با استفاده از تکنیک تحلیل تأثیرات متقابل به بررسی روابط بین آن‌ها پرداخته و در ادامه، بر اساس محورهای کلیدی شناسایی‌شده، سناریوهای محتمل آینده ترسیم می‌گردد.

در پایان، این سناریوها با یکدیگر مقایسه شده و سناریوی مطلوب با توجه به معیارهای پایداری، ریسک، هزینه و فرصت انتخاب می‌شود. این ساختار مرحله‌ای موجب می‌شود یافته‌ها به‌صورت نظام‌مند و قابل‌استناد ارائه شوند و پیوندی روشن میان داده‌های خام و تحلیل نهایی برقرار گردد.

۵-۱. استخراج پیشران‌های کلیدی و نقش آن‌ها در شکل‌دهی آینده

بر اساس تحلیل محتوای نظام‌مند بیش از ۴۰ مقاله علمی و تحلیلی، ۲۵ گزارش اندیشکده‌ای معتبر (از جمله RAND، Chatham House، CSIS و مؤسسه مطالعات غرب آسیا) و ۱۵ سند رسمی و ایدئولوژیک (از جمله وصیت‌نامه امام خمینی، بیانیه گام دوم انقلاب و مجموعه‌ای از سخنرانی‌های آیت‌الله خامنه‌ای)، شش پیشران کلیدی که بیشترین وزن اثرگذاری و تکرار در منابع را داشتند شناسایی شد. این پیشران‌ها در حوزه‌های ایدئولوژیک، فرهنگی-اجتماعی، سیاسی-امنیتی، دیپلماسی فرهنگی و ژئوپلیتیکی توزیع شده‌اند و نقشی تعیین‌کننده در آینده ایدئولوژی اسلامی-انقلابی دارند.

جدول ۵-۱. فراوانی و وزن اثرگذاری پیشران‌ها در منابع مختلف

ردیف	پیشران کلیدی	حوزه اصلی	فراوانی در منابع	وزن اثرگذاری (۵-۰)
------	--------------	-----------	---------------------	-----------------------

ایدئولوژی اسلامی-انقلابی (ولایت)			
۱	فقیه، مقاومت، وصیت نامه (خمینی)	ایدئولوژیک	۶۲
۲	دیپلماسی فرهنگی و رسانه‌ای	فرهنگی-اجتماعی	۵۷
۳	نفوذ منطقه‌ای و محور مقاومت	سیاسی-امنیتی	۵۴
۴	افکار عمومی و مشروعیت داخلی	اجتماعی	۴۹
۵	ژئوپلیتیک غرب آسیا (توازن قدرت و فشار خارجی)	ژئوپلیتیکی	۴۷
۶	روندهای نسلی و تحولات اجتماعی ایران	فرهنگی-اجتماعی	۴۵

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که «ایدئولوژی اسلامی-انقلابی» همچنان به‌عنوان هسته اصلی قدرت نرم جمهوری اسلامی مطرح است (امام خمینی، ۱۳۶۸؛ امیدی و سماواتی، ۱۴۰۳). با این حال، وزن و کارآمدی این پیشران به‌شدت وابسته به پیشران‌های دیگر است. برای نمونه، دیپلماسی فرهنگی در سال‌های اخیر از طریق رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی نقشی دوگانه ایفا کرده است؛ هم می‌تواند بازتولیدکننده ایدئولوژی باشد و هم در صورت ناکارآمدی، موجب فرسایش آن شود (کشاوری مقدم و میرزائی، ۱۴۰۳).

نفوذ منطقه‌ای و محور مقاومت که زمانی مهمترین تجسم بیرونی ایدئولوژی انقلابی بود (Akbarzadeh, ۲۰۱۳; Salamey, ۲۰۱۶)، با تحولات اخیر در سوریه، یمن، عراق و لبنان به‌شدت تضعیف شده است. داده‌ها نشان می‌دهند که کشورهای عربی دیگر حمایتی جدی از این محور ندارند و حتی در داخل ایران نیز گرایش به ارزش‌های انقلابی برای پیگیری این سیاست کاهش یافته است.

۵-۲. تحلیل تعاملات بین پیشران‌ها (ماتریس تأثیرات متقابل)

برای تحلیل تعاملات بین پیشران‌ها از روش ماتریس اثرات متقابل استفاده شد. مقیاس نمره‌دهی (۰ تا ۳) به کار رفت:

۰: بدون تأثیر

۱: تأثیر ضعیف

۲: تأثیر متوسط

۳: تأثیر قوی

جدول ۵-۲. ماتریس تأثیرات متقابل بین پیشران‌ها

پیشران / اثرگذاری	ایدئولوژی اسلامی- انقلابی	دیپلماسی فرهنگی و رسانه‌ای	نفوذ منطقه‌ای	افکار عمومی داخلی	ژئوپلیتیک غرب آسیا	روندهای نسلی
ایدئولوژی اسلامی-انقلابی	-	۳	۳	۲	۲	۲
دیپلماسی فرهنگی و رسانه‌ای	۲	-	۲	۳	۲	۳
نفوذ منطقه‌ای	۳	۲	-	۲	۳	۱
افکار عمومی داخلی	۲	۳	۲	-	۲	۳
ژئوپلیتیک غرب آسیا	۳	۲	۳	۲	-	۲
روندهای نسلی	۲	۳	۱	۳	۲	-

توضیح روابط کلیدی:

○ ارتباط «ایدئولوژی اسلامی-انقلابی» و «نفوذ منطقه‌ای» (Posch, ۲۰۱۷)

رابطه‌ای قوی و دوسویه است. تضعیف محور مقاومت در سوریه، لبنان و یمن عملاً موجب فرسایش الهام‌بخشی ایدئولوژی در منطقه شده است.

○ رابطه «دیپلماسی فرهنگی» و «افکار عمومی داخلی» پررنگ است؛ ناکارآمدی

رسانه‌های رسمی و رشد شبکه‌های اجتماعی موجب شده است مشروعیت

ایدئولوژی با چالش روبه‌رو شود (کشاوری مقدم و میرزائی، ۱۴۰۳).

○ «ژئوپلیتیک غرب آسیا» تقریباً بر همه پیشران‌ها اثرگذار است؛ تغییر توازن قدرت منطقه‌ای به نفع رژیم صهیونیستی و دولت‌های عربی موجب کاهش فرصت‌های منطقه‌ای برای ایران شده است.

۵-۳. توسعه سناریوهای محتمل و پیامدهای آنها برای قدرت نرم ایران
با استفاده از نتایج ماتریس اثرات متقابل و شناسایی دو محور اصلی - سطح پذیرش ایدئولوژی در منطقه (بالا/پایین) و سطح حمایت داخلی (بالا/پایین) - سه سناریوی محتمل آینده ترسیم شد.

۵-۳-۱ سناریوی اول: تداوم الهام‌بخشی ایدئولوژی

در این سناریوی خوش‌بینانه، ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران همچنان به‌عنوان منبعی قدرتمند برای الهام‌بخشی و بسیج در جهان اسلام باقی می‌ماند. در این فرض، تهران بر روایت انقلابی خود از «مقاومت در برابر صهیونیسم و امپریالیسم» و «عدالت برای مستضعفان» تأکید می‌کند و با استفاده از دیپلماسی فرهنگی و رسانه‌های فراملی، تصویر مثبتی از خود ارائه می‌دهد. رهبران ایران با بهره‌گیری از اسنادی چون وصیت‌نامه امام خمینی و بیانیه «گام دوم انقلاب» تلاش می‌کنند تا تعهد ایدئولوژیک را در میان پیروان خود احیا کنند. این سناریو بر این فرض استوار است که هر دو عامل کلیدی-یعنی «پذیرش منطقه‌ای» و «مشروعیت داخلی»-در سطح بالا باقی بمانند.

در چنین شرایطی، دستگاه قدرت نرم ایران-اعم از رسانه‌هایی مانند پرس تی‌وی، شبکه‌های آموزشی و مذهبی و نهادهای دیگر قادر است افکار عمومی منطقه را شکل دهد. برای نمونه، حمایت مداوم ایران از مسئله فلسطین می‌تواند همچنان برای ایران در میان جوامع عربی و مسلمان امتیاز نمادین ایجاد کند. حتی منتقدان ایران نیز اذعان دارند که «محور مقاومت» صرفاً ابزار نظامی نیست بلکه بر ایمان و باورهای استوار است که با فشار بیشتر تقویت می‌شوند (Mansour et al. ۲۰۲۵؛ ۲۰۲۴). اگر ایران بتواند پیام‌هایی همچون عدالت اجتماعی، مبارزه با فساد و وحدت اسلامی را به‌درستی منتقل کند، ممکن است بخشی از جذابیت گذشته گفتمان انقلابی در میان مردم عربی بازیابی شود (Rizvi, ۲۰۱۲؛ Posch, ۲۰۱۷).

با این حال، تحقق چنین تأثیری نیازمند سرمایه‌گذاری کلان و مهارت ارتباطی بالاست. ایران باید بر بی‌اعتمادی‌های فرقه‌ای و فاصله‌ای که تصویر اقتدارگرایانه‌اش ایجاد کرده، غلبه کند. ولی در صورت موفقیت، این سناریو به ایران امکان می‌دهد تا با حفظ نقش الهام‌بخش در سطح منطقه، هویتی راهبردی و متمایز به خود بدهد. اگرچه هزینه‌بر خواهد بود، اما ادامه قدرت نرم ایدئولوژیک ایران در منطقه می‌تواند بخشی از نفوذ منطقه‌ای کشور را تثبیت کن

۵-۳-۲ سناریوی دوم: تحول ایدئولوژی به چارچوبی ملی-فرهنگی

در این سناریو، نخبگان حاکم ایران جهت‌گیری ایدئولوژی اسلامی-انقلابی را از تمرکز بر مأموریت انقلابی برون‌مرزی به اولویت‌های فرهنگی-ملی درون‌زا تغییر می‌دهند. این تحول به معنای بازتعریف عملی ایدئولوژی است: تمرکز از «صادرات انقلاب» به «تحکیم هویت ملی، عدالت اجتماعی و وحدت فرهنگی داخلی» معطوف می‌شود. این فرض مبتنی بر آن است که «پذیرش منطقه‌ای» اندک ولی امکان‌بازسازی «پذیرش داخلی» همچنان وجود دارد.

تحولات نسلی در ایران یکی از عوامل مهمی است که بر بازنگری در نحوه کاربست ایدئولوژی تأثیر گذاشته است. نسل‌های جدید، به‌ویژه متولدان پس از دهه ۱۳۹۰، ارتباط عمیق‌تری با فرهنگ جهانی دارند و نسبت به گفتمان‌های برآمده از انقلاب ۱۳۵۷، در مواردی رویکردی انتقادی یا متفاوت اتخاذ می‌کنند. مطالعات نشان می‌دهند که بخشی از جوانان به‌ویژه در میان نسل Z، تمایل کمتری به پیروی از چارچوب‌های ایدئولوژیک رسمی دارند و بیشتر به دنبال شکل‌دهی هویت‌های فردی و اجتماعی مستقل از آن هستند (Moussavi & Sharifi, ۲۰۲۴). در این چارچوب، برخی صاحب‌نظران داخلی پیشنهاد می‌کنند که برای حفظ انسجام هویتی و ارتقای قدرت نرم، تأکید بر مفاهیمی مانند غرور ملی، عدالت اقتصادی و پیشرفت علمی می‌تواند نقش مکمل یا جایگزینی برای روایت‌های پیشین ایفا کند. در عمل، چنین تحولی می‌تواند شامل بازنمایی ایران به‌عنوان تمدنی فرهنگی و تاریخی باشد که خود را نه در قالب انقلابی، بلکه از مسیر دستاوردهای علمی، هنری و دانشگاهی معرفی می‌کند. حتی در سیاست خارجی، این رویکرد همخوانی بیشتری با دیپلماسی چندجانبه و همکاری‌های فرهنگی دارد و می‌تواند

تنش‌ها با کشورهای منطقه را کاهش دهد. پژوهشگران مانند رضوی و ژونو^۱ پیشنهاد می‌کنند که جمهوری اسلامی می‌تواند با تبدیل ایدئولوژی به چارچوبی کم‌هزینه‌تر، ثبات داخلی بیشتری فراهم کند (Juneau & Razavi, ۲۰۱۳).

نتیجه احتمالی این سناریو کاهش نقش ایدئولوژیک ایران در منطقه ولی افزایش انسجام داخلی و ظرفیت نرم ملی است. جمهوری اسلامی با رها کردن شعارهای انقلابی فراملی می‌تواند انسجام داخلی را تقویت کند، هرچند نفوذ در مناطقی چون لبنان، فلسطین یا یمن احتمالاً کاهش خواهد یافت.

۵-۳-۳ سناریوی سوم: افول تدریجی و انزوای ایدئولوژیک

این سناریو به روندی اشاره دارد که در آن ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران به تدریج کارکرد الهام‌بخشی و اقناع‌کننده خود را از دست می‌دهد و به دکترین رسمی محدود و منزوی در ساختار سیاسی داخلی بدل می‌شود. هم در سطح منطقه و هم در داخل، شواهد بسیاری از افول این ایدئولوژی در دست است.

در سطح منطقه‌ای، ایران در چند سال گذشته ضربات سختی متحمل شده است. در سال ۲۰۲۴، حکومت بشار اسد در سوریه سقوط کرد؛ متحدی که چهار دهه مهمترین بازوی راهبردی تهران در منطقه بود. این رخداد به گفته برخی تحلیلگران، «ضربه‌ای راهبردی به ایران» بود و مسیر ارتباط زمینی با لبنان را از بین برد (Dadparvar & Parto, ۲۰۲۵). رقبایی مانند ترکیه و عربستان خلأ قدرت را پر کردند و دولت جدید سوریه به کلی از ایران فاصله گرفت (Motamedi, ۲۰۲۴).

همزمان، رژیم صهیونیستی در سال‌های ۲۰۲۳-۲۰۲۵ عملیات‌هایی شدید علیه حزب‌الله و حماس انجام داد که منجر به از بین رفتن تقریباً تمام رهبران ارشد این دو گروه شد. حسن نصرالله در اواخر ۲۰۲۴ ترور شد، فرماندهان حزب‌الله یکی‌یکی کشته شدند و در حماس نیز محمد ضیف، یحیی السنوار و حتی اسماعیل هنیه از میان رفتند (Reuters, ۲۰۲۴; Wilson Center, ۲۰۲۴). در یمن نیز جنبش انصارالله زیر حملات شدید آمریکا و رژیم صهیونیستی قرار گرفت و بقای آن در هاله‌ای از ابهام است. در عراق، هم‌پیمانان

^۱ - Thomas Juneau

شیعی ایران به دنبال استقلال بیشتر از تهران هستند. در مجموع، «محور مقاومت» عملاً فروپاشیده و تهران نفوذ ایدئولوژیک خود را در منطقه از دست داده است (Mansour et al. ۲۰۲۵).

در سطح داخلی، به نظر می‌رسد که ایدئولوژی انقلابی در میان بخشی از نسل جوان، به‌ویژه نسل Z، با پرسش‌ها و چالش‌هایی مواجه شده است. همزمان با استمرار مشکلات اقتصادی، بحران‌های زیست‌محیطی و ظهور جنبش‌های اجتماعی نوظهور، نشانه‌هایی از فاصله گرفتن بخشی از جامعه از برخی ارزش‌های رسمی مشاهده می‌شود. جوانان بیش از پیش به ارزش‌هایی مانند آزادی فردی، عدالت اقتصادی و کیفیت زندگی روزمره توجه نشان می‌دهند و در مواردی، این ارزش‌ها را بر گفتمان‌هایی چون جهاد و مقاومت ترجیح می‌دهند (Moussavi & Sharifi, ۲۰۲۴). در چنین بستری، ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ممکن است در ایفای نقش پیشین خود در عرصه داخلی و منطقه‌ای با محدودیت‌هایی روبه‌رو شود. در نتیجه، ظرفیت این ایدئولوژی برای تولید و حفظ قدرت نرم مؤثر نیازمند بازتعریف و تطبیق با تحولات اجتماعی و نسلی جدید است.

۵-۳-۴ آثار منطقه‌ای سناریوها در غرب آسیا

سناریوهای ترسیم‌شده در این پژوهش، فارغ از ارزیابی داخلی، دارای پیامدهای متفاوتی برای موقعیت منطقه‌ای ایران در غرب آسیا هستند. از آنجا که ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران طی چهار دهه گذشته یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر رفتار منطقه‌ای جمهوری اسلامی بوده است، هرگونه تحول یا افول آن، به‌طور مستقیم بر تعامل ایران با بازیگران اصلی منطقه‌ای، از جمله کشورهای حوزه خلیج فارس، شام، قفقاز جنوبی و شبه‌جزیره عربستان، اثرگذار خواهد بود.

سناریوی تداوم الهام‌بخشی ایدئولوژی، در صورت تحقق، تلاش خواهد کرد جایگاه گفتمانی و نمادین ایران را در محور مقاومت حفظ کند و از ابزارهایی مانند رسانه‌های فرامرزی، شبکه‌های همسو (حزب‌الله، حشد الشعبی، انصارالله) و نهادهای مذهبی بهره گیرد. این سناریو می‌تواند جایگاه ایران را در برخی جوامع عربی مانند عراق، سوریه و جنوب لبنان حفظ کند، اما به دلیل افزایش مخالفت کشورهای رقیب در منطقه، نظیر عربستان سعودی، امارات متحده عربی و دیگر دولت‌های عربی حامی عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی، واگرایی منطقه‌ای افزایش یافته و نفوذ ایران با چالش جدی مواجه

خواهد شد. همچنین با کاهش سرمایه اجتماعی ایدئولوژیک در داخل کشور، استمرار این مسیر بسیار پرهزینه خواهد بود.

سناریوی تحول در کارکرد ایدئولوژی، افق جدیدی برای نقش‌آفرینی غیرتقابلی ایران در غرب آسیا فراهم می‌کند. تمرکز بر مؤلفه‌های فرهنگی و ملی، کاهش ادبیات انقلابی‌گری صدورمحور و جایگزینی گفتمان تمدنی به جای تقابل ایدئولوژیک، این امکان را به وجود می‌آورد که ایران به جای یک بازیگر واگرای منطقه‌ای، به عنوان یک کنشگر فرهنگی و هویتی ظاهر شود. در این چارچوب، روابط با کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس، از جمله قطر، عمان، امارات و حتی عربستان می‌تواند وارد مرحله‌ای تازه از تعاملات فرهنگی و گفتگو محور شود. همچنین امکان بازسازی مشروعیت فرهنگی ایران در جوامعی مانند سوریه و عراق بدون تکیه صرف بر اهرم‌های نظامی و امنیتی فراهم خواهد شد؛ بنابراین، این سناریو از نظر منطقه‌ای، هم قابلیت کاهش اصطکاک‌های ژئوپلیتیکی را دارد و هم می‌تواند به احیای قدرت نرم در فضای پساجنگی منطقه کمک کند.

در سناریوی افول تدریجی ایدئولوژی، ایران با انزوای فزاینده در غرب آسیا روبرو خواهد شد. از دست رفتن جایگاه نمادین در سوریه و لبنان، تضعیف شبکه‌های همسو به دلیل حذف یا آسیب‌دیدگی فرماندهان کلیدی حزب‌الله و حماس و از بین رفتن انسجام گفتمانی در محور مقاومت، عملاً قدرت نرم ایران را در منطقه از بین خواهد برد. در چنین شرایطی، قدرت‌های رقیب نظیر ترکیه، عربستان و اسرائیل تلاش خواهند کرد جای خالی گفتمان ایران را پر کرده و هژمونی معنایی منطقه‌ای را بازتعریف کنند. همچنین با فروپاشی انسجام گفتمانی، حتی بازیگران سنتاً همسو مانند عراق و یمن نیز به سوی گفتمان‌های ملی‌گرایانه سکولار متمایل خواهند شد. در این وضعیت، ایران با کاهش شدید نفوذ منطقه‌ای، افزایش فشارهای امنیتی و از دست رفتن ابزار چانه‌زنی در معادلات راهبردی منطقه مواجه می‌شود.

در مجموع، سناریوی تحول در کارکرد ایدئولوژی بهترین بستر را برای بازتعریف نقش منطقه‌ای ایران در غرب آسیا فراهم می‌سازد. این مسیر می‌تواند به ترمیم تصویر ایران در نگاه دولت‌ها و ملت‌های منطقه کمک کرده و زمینه را برای کنش‌گری فرهنگی، غیربحرانی و چندجانبه فراهم آورد. تحقق این سناریو مستلزم بازنگری در سیاست‌های فرهنگی، رسانه‌ای و دیپلماسی عمومی کشور خواهد بود.

۴-۳-۵ مقایسه سناریوها و انتخاب سناریوی مطلوب

مقایسه سناریوها بر اساس چهار معیار کلیدی انجام شده است:

- پایداری بلندمدت (توان ادامه پذیری ایدئولوژی در گذر زمان)
- ریسک سیاسی-اجتماعی (میزان تنش و واکنش منفی محتمل)
- هزینه‌های اقتصادی-امنیتی (میزان منابع مالی و انسانی مورد نیاز برای اجرای سناریو)
- فرصت‌های فرهنگی-اجتماعی (توان ایجاد اجماع داخلی و تولید تصویر مثبت منطقه‌ای)

جدول ۳-۵. مقایسه به‌روزشده سناریوها بر اساس معیارهای کلیدی

معیار / سناریو	تداوم الهام‌بخشی	تحول در کارکرد	افول تدریجی
پایداری بلندمدت	پایین	متوسط تا بالا	پایین
ریسک سیاسی-اجتماعی	بسیار بالا	متوسط	پایین
هزینه اقتصادی-امنیتی	خیلی بالا	متوسط	پایین
فرصت فرهنگی-اجتماعی	متوسط و شکننده	بالا و قابل توسعه	بسیار محدود
سود نسبی برای ایران	پایین تا متوسط	بالا و چندلایه	پایین

فرآیند امتیازدهی به سناریوها با استفاده از مدل SMART و در چارچوب تصمیم‌گیری چندمعیاره انجام شد. فرآیند امتیازدهی به سناریوها بر اساس مدل SMART و در چارچوب تصمیم‌گیری چندمعیاره انجام شد. در مرحله نخست، پژوهشگر اصلی با اتکا به تحلیل داده‌های ثانویه، اسناد سیاستی و گزارش‌های منطقه‌ای، امتیازهای اولیه را تعیین کرد. در ادامه، این امتیازها در یک جلسه کارشناسی با سه متخصص حوزه مطالعات استراتژیک و روابط بین‌الملل مورد بررسی قرار گرفت. نقش این گروه، نقد و بازنگری امتیازها از منظر انسجام تحلیلی و سازگاری با واقعیت‌های میدانی بود، نه تأیید نتیجه. بر اساس نکات اصلاحی مطرح‌شده، میانگین نظرات چهار تحلیل‌گر برای محاسبه امتیاز

نهایی هر سناریو به کار رفت تا اثر سوگیری فردی کاهش یابد و پایایی میان‌ذهنی تقویت شود. به هر معیار، بر اساس اهمیت راهبردی آن، وزنی تخصیص داده شد (جمع وزن‌ها = ۱). سپس هر سناریو در هر معیار، از ۰ تا ۱ امتیاز گرفته است (۰ = بدترین وضعیت، ۱ = بهترین وضعیت). در نهایت، امتیاز نهایی هر سناریو از مجموع حاصل ضرب وزن × امتیاز در هر معیار به دست آمده است. فرمول ارزیابی سناریوها بر اساس مدل SMART (وزن‌دار)

۱- مراحل ارزیابی: تخصیص وزن به معیارها: ابتدا به هر معیار، بر اساس اهمیت راهبردی

$$\text{آن، وزنی } (w_j) \text{ تخصیص داده شده است. } \left(\sum_{j=1}^n w_j = 1 \right)$$

۲- امتیازدهی به سناریوها: سپس هر سناریو در هر معیار، امتیازی (X_{ij}) بین ۰ تا ۱ گرفته است (۰ = بدترین وضعیت، ۱ = بهترین وضعیت).

۳- محاسبه امتیاز نهایی: در نهایت، امتیاز نهایی هر سناریو (S_i) از مجموع حاصل ضرب «وزن معیار» در «امتیاز سناریو در آن معیار» به دست آمده است.

فرمول ارزیابی سناریوها:

فرض کنیم:

✚ S_i : امتیاز نهایی سناریوی i .

✚ w_j : وزن معیار j ، به گونه‌ای که:

✚ x_{ij} : امتیاز سناریوی i در معیار j (با فرض $0 \leq x_{ij} \leq 1$).

آنگاه:

$$S_i = \sum_{j=1}^n w_j x_{ij}$$

تفسیر اجزا:

✚ $i \in \{1, 2, 3\}$ برای سه سناریو (مثلاً تداوم، تحول، افول).

✚ $j \in \{1, 2, \dots, n\}$ برای معیارها (مثلاً پایداری، ریسک، هزینه، فرصت).

✚ مقدار نهایی Si نشان‌دهنده «مطلوبیت کل» سناریوی i است. هرچه Si به ۱ نزدیک‌تر باشد، مطلوبیت آن سناریو بیشتر است.

جدول ۴-۵ نمره سناریوها براساس معیارهای کلیدی

معیار	وزن	تداوم الهام‌بخشی	تحول در کارکرد	افول تدریجی
پایداری بلندمدت	۰.۳۰	۰.۲	۰.۷	۰.۲
ریسک سیاسی- اجتماعی	۰.۲۵	۰.۱	۰.۶	۰.۸
هزینه اقتصادی-امنیتی	۰.۲۰	۰.۱	۰.۶	۰.۹
فرصت فرهنگی- اجتماعی	۰.۱۵	۰.۵	۰.۸	۰.۲
سود نسبی برای ایران	۰.۱۰	۰.۴	۰.۹	۰.۲
امتیاز نهایی کل	۱.۰۰	۰.۲۳	۰.۷۱	۰.۴۱

نتیجه‌گیری بر پایه مدل: SMART

تحول در کارکرد ایدئولوژی با امتیاز نهایی ۰.۷۱، برترین و متوازن‌ترین گزینه است. این سناریو تعادل نسبی بین پایداری، ریسک قابل کنترل و ظرفیت فرهنگی را فراهم می‌کند. افول تدریجی اگرچه ریسک و هزینه پایینی دارد، ولی فاقد مزیت پایدار و چشم‌انداز فرهنگی است.

تداوم الهام‌بخشی ضعیف‌ترین سناریو است؛ هم هزینه‌بر است، هم ریسک بالایی دارد و هم در شرایط امروز منطقه‌ای و داخلی، پایداری محدودی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادهای سیاستی

تحلیل‌های این پژوهش نشان می‌دهد که در چشم‌انداز میان‌مدت، ایدئولوژی اسلامی-انقلابی ایران در سطح منطقه‌ای با چالش‌هایی جدی در حوزه مشروعیت، کارآمدی و جذابیت نرم مواجه است. از میان سه سناریوی بررسی‌شده - «تداوم الهام‌بخشی»، «تحول

در کارکرد» و «افول تدریجی» - سناریوی «تحول در کارکرد» از منظر ترکیب واقع گرایی، هزینه-فایده و ظرفیت اصلاح پذیری، مطلوب ترین گزینه به شمار می رود. این سناریو با انتقال مرکز ثقل ایدئولوژی از سطح برون مرزی و مأموریت گرای انقلابی به سطح ملی-فرهنگی، امکان بازتعریف ارزش های اسلامی-ایرانی در قالب هایی نو، کم هزینه تر و منطبق با ترجیحات نسلی را فراهم می سازد. چنین تحولی می تواند ضمن حفظ پیوستاری از هویت رسمی جمهوری اسلامی، به ترمیم سرمایه اجتماعی داخلی و بازیابی قدرت اقناع غیرامنیتی ایران در سطح منطقه ای کمک کند. در پرتو این سناریو، مجموعه ای از اقدامات سیاستی قابل توصیه است که هم راستا با حفظ اصول ایدئولوژیک، ولی در عین حال منطبق با منطق تحول پذیری، منعطف و زمینه محور باشد. با این حال باید توجه داشت که صرف تغییر در کارکرد، بدون بازنگری در ماهیت مفهومی و ارزشی آن، نمی تواند پاسخگوی تحولات ژئوپلیتیکی و اجتماعی منطقه غرب آسیا باشد. واقعیت این است که با گذر زمان، جذابیت ایدئولوژی انقلابی برای ملت ها و دولت های منطقه کاهش یافته و شیب تأثیرگذاری آن به طور محسوسی منفی شده است.

در دهه های نخست پس از انقلاب، گفتمان مقاومت و عدالت خواهی موجب الهام بخشی در میان برخی جریان های منطقه ای شد، اما این وضعیت در سال های اخیر دگرگون شده است. آمارهای منتشر شده حاکی از افت شدید محبوبیت ایران در نظرسنجی ها و رسانه های عربی است؛ چنان که در سال ۲۰۰۹ از میان ۱۳۸ مقاله درباره انتخابات ایران، تنها ۸ مقاله رویکرد مثبت داشتند و ۵۹ مقاله انتقادی بودند (Bakeer, ۲۰۱۳). همچنین، نظرسنجی های صورت گرفته در کشورهای عربی نشان می دهد که دیدگاه منفی نسبت به برنامه هسته ای ایران و سیاست های منطقه ای آن به طور معناداری افزایش یافته است. در حالی که حمایت از ایران در سال ۲۰۰۸ در برخی کشورهای عربی بین ۷۰ تا ۸۰ درصد بود تا سال ۲۰۱۱ این حمایت تا بیش از ۶۰ درصد کاهش یافته است. به علاوه، در نظرسنجی های سال ۲۰۱۴، بین ۷۴ تا ۸۸ درصد از شهروندان اردنی، مصری، سعودی و اماراتی و ۵۷ درصد از عراقی ها معتقد بودند که ایران به بی ثباتی منطقه دامن می زند (Zogby, ۲۰۱۴). در یک نظرسنجی تجاری معتبر در اکتبر ۲۰۱۴، تنها ۱۳ درصد پاسخ دهندگان دیدگاهی تا حدی مثبت نسبت به ایران داشتند (Pollock, ۲۰۱۵).

افزون بر این، در اعتراضات مردمی بصره، معترضان به کنسولگری ایران حمله کردند و پرچم این کشور را به آتش کشیدند که نمادی از افول جایگاه منطقه‌ای ایران تلقی شد. در انتخابات پارلمانی ۲۰۱۸ عراق نیز، ائتلاف‌های نزدیک به ایران دچار افت شدید محبوبیت شدند. مشارکت گسترده شیعیان عراق و لبنان در اعتراضات سال ۲۰۱۹ علیه دخالت‌های ایران نیز گواهی دیگر بر این روند است (Al-Ain News, ۲۰۱۸).

از منظر سیاست خارجی، ایران بخش زیادی از مشروعیت اخلاقی و هنجاری خود را از دست داده است. اگرچه قانون اساسی ایران مداخله در امور دیگر کشورها را منع می‌کند، اما دخالت‌های مکرر در عراق، سوریه، لبنان، یمن و بحرین خلاف این اصل بوده است. بیانیه نشست سران عرب در مکه در سال ۲۰۱۹ نیز به صراحت رفتار ایران را تهدیدی مستقیم برای امنیت منطقه معرفی کرده و خواستار احترام به اصل حسن هم‌جواری و عدم مداخله در امور داخلی کشورها شده است (Al-Hayat, ۲۰۱۹).

در این میان، انتشار تفکر شیعی به‌عنوان یکی از ابزارهای قدرت نرم ایران، نه‌تنها به نفوذ نرم منجر نشد، بلکه با واکنش‌های شدید فرهنگی و امنیتی در کشورهای مغرب عربی مواجه شد. توقیف کتاب‌ها، تعطیلی غرفه‌های نمایشگاه کتاب و اخراج دیپلمات‌های ایرانی در کشورهایی مانند مصر، الجزایر، مراکش و موریتانی شواهدی از این موضوع است. همچنین بازداشت شیعیان بازگشته از ایران و عراق و جلوگیری از برگزاری مراسم مذهبی شیعه در برخی کشورها، به تشدید این روند انجامیده است (Al-Weeam, ۲۰۱۴; Obaid, ۲۰۱۵; Bournan & Abdallah, ۲۰۱۸; Qasemi, ۲۰۱۸; Rajab, ۲۰۱۹; Swissinfo, ۲۰۰۹; Al-Shamekh, ۲۰۱۸).

بنابراین، تحول مطلوب نه‌تنها باید کارکردهای ایدئولوژی را متناسب با شرایط جدید بازتعریف کند، بلکه نیازمند تحول در ماهیت آن نیز هست؛ تحولی که بتواند مؤلفه‌های فرهنگی، تمدنی، دیپلماسی اخلاقی و همگرایی منطقه‌ای را جایگزین گفتمان تقابل، صدور و دوگانه‌سازی کند. تنها در این صورت است که ایدئولوژی اسلامی-انقلابی می‌تواند در سطح نرم، بخشی از مشروعیت از دست‌رفته خود را بازسازی کرده و در بستر منطقه‌ای غرب آسیا نقش‌آفرینی مؤثرتری داشته باشد.

اگرچه صدور انقلاب اسلامی از آغاز جزء اهداف بنیادین جمهوری اسلامی ایران بوده است، شواهد منطقه‌ای و داده‌های موجود نشان می‌دهد که این پروژه در دهه‌های اخیر با چالش‌های ساختاری و ادراکی جدی مواجه شده و تا حد زیادی در بن‌بست قرار گرفته

است. این وضعیت، نتیجه‌ی چند متغیر در هم‌تنیده داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی است. در سطح منطقه‌ای، از ابتدای دهه ۲۰۱۰ و به‌ویژه پس از خیزش‌های موسوم به بهار عربی، فضای ژئوپلیتیکی غرب آسیا به شدت متحول شد. ایران که در آغاز این تحولات تلاش داشت خود را حامی جنبش‌های مردمی معرفی کند، به‌مرور درگیر حمایت مستقیم از بازیگران خاص در بحران‌های منطقه‌ای شد (نظیر سوریه، عراق و یمن) که این اقدام‌ها در اذهان عمومی کشورهای عربی به‌عنوان مداخله تلقی گردید و موجب کاهش اعتبار و مشروعیت جمهوری اسلامی در افکار عمومی این کشورها شد (Qasemi, ۲۰۱۸; Al-Hayat, ۲۰۱۹).

افزون بر این، سیاست صدور انقلاب اسلامی که در آغاز با شعارهایی همچون عدالت‌خواهی، حمایت از مستضعفان و مبارزه با استکبار همراه بود، در عمل به دلیل اتخاذ سیاست‌های فرقه‌ای و هم‌پیمانی با گروه‌های خاص، از محور فراگیر به گفتمانی حذفی و قطبی تغییر شکل داد. این تغییر جهت، حمایت عمومی از این ایده را در بسیاری از جوامع عربی کاهش داد. نظرسنجی‌های منطقه‌ای نشان می‌دهد که اکثریت شهروندان عرب، ایران را نه تنها الهام‌بخش نمی‌دانند، بلکه آن را تهدیدی برای ثبات منطقه قلمداد می‌کنند (Al-Ain News, ۲۰۱۸; Zogby, ۲۰۱۴).

همچنین اقدامات فرهنگی جمهوری اسلامی در قالب «صدور نرم» انقلاب، به‌ویژه ترویج تشیع در جوامع سنی، به جای ایجاد همگرایی فرهنگی، موجب حساسیت‌های شدید سیاسی و امنیتی شده است. بسته شدن غرفه‌های ایران در نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب، توقیف کتب شیعی در فرودگاه‌ها و حتی اخراج دیپلمات‌های فرهنگی ایران در کشورهای مغرب عربی، همگی نشانه‌هایی از شکست رویکرد فرهنگی صدور انقلاب هستند (Al-Weeam, ۲۰۱۴; Rajab, ۲۰۱۹; Swissinfo, ۲۰۰۹).

از این‌رو، بازنگری در فلسفه و روش صدور انقلاب اسلامی، ضرورتی است که باید در چارچوب تحولات نوین منطقه‌ای و کاهش جذابیت گفتمان انقلابی ایران در میان ملت‌های عربی مورد بازاندیشی قرار گیرد. در غیر این صورت، ادامه سیاست‌های کنونی می‌تواند به انزوای نرم‌افزاری ایران و کاهش قدرت نفوذ منطقه‌ای آن بینجامد.

سناریوی «تحول در کارکرد» نه تنها امکان بازتعریف ایدئولوژی در چارچوبی کم‌هزینه‌تر و مشروع‌تر را فراهم می‌سازد، بلکه فضای بازسازی سرمایه نرم ملی را نیز مهیا می‌کند. موفقیت این مسیر نیازمند گذار از روایت آرمان‌گرای انقلابی به روایت تمدنی-فرهنگی

است. لازمه این گذار، بازبینی در ابزارهای فرهنگی، دیپلماسی منطقه‌ای و گفت‌وگو با نسل‌های جدید است. از این‌رو، یک راهبرد کلان «تطبیق نرم ایدئولوژی با منطق فرهنگی بومی و منطقه‌ای» باید در دستور کار قرار گیرد؛ راهبردی که به‌جای صدور گفتمان، بر قدرت روایتگری، چندگانگی فرهنگی و بازسازی هویت داخلی تمرکز دارد.

پیشنهادهایی برای تقویت سناریوی «تحول در کارکرد»

محور سیاستی	اقدامات پیشنهادی	پیامدهای مورد انتظار
ملی‌سازی روایت ایدئولوژی	بازتعریف ایدئولوژی در قالب هویت فرهنگی-اجتماعی؛ تمرکز بر عدالت اجتماعی، وحدت ملی و تمدن ایرانی-اسلامی.	افزایش مشروعیت داخلی، کاهش شکاف نسل-حکومت و بازسازی انسجام فرهنگی.
دیپلماسی فرهنگی چندلایه	تمرکز بر تعاملات فرهنگی با ملت‌ها (نه دولت‌ها)؛ ترویج هنر، زبان فارسی، تبادل دانشگاهی در منطقه.	بازیابی قدرت نرم ایران از طریق ابزارهای غیرایدئولوژیک و غیرامنیتی.
بازآرایی بودجه فرهنگی-برون‌مرزی	کاهش سرمایه‌گذاری در میدان‌های پرهزینه نیابتی؛ افزایش بودجه برای نهادهای فرهنگی، هنری و گردشگری.	کاهش هزینه‌های امنیتی، افزایش اثربخشی سیاست فرهنگی فرامرزی.
هم‌راستاسازی رسانه با نیاز نسل Z	اصلاح روایت‌های رسمی رسانه ملی؛ تولید محتوای فرهنگی-مذهبی منطبق با ذائقه دیجیتال و زبان روز.	افزایش نفوذ نرم در داخل و خارج، جذب نسل جوان، کاهش فرسایش سرمایه نمادین.
ارتقاء آموزش عمومی ایدئولوژی نرم	جایگزینی رویکرد اجبار با اقناع در آموزش رسمی؛ تکیه بر کارآمدی اجتماعی و اخلاقی آموزه‌ها.	ارتقاء درک عمومی از ارزش‌های بومی، کاهش مقاومت فرهنگی.

توصیه های کلیدی برای سیاستگذاران دفاعی

- بازتعریف ایدئولوژی در قالب روایتی فرهنگی-تمدنی و نه مأموریت‌گرایی برون‌مرزی، برای حفظ کارکرد نرم آن در محیط متحول منطقه‌ای ضروری است.
- تقویت دیپلماسی فرهنگی چندسطحی، از جمله آموزش، هنر، زبان و گفت‌وگوی میان‌فرهنگی، می‌تواند جایگزین مؤثرتری برای الگوهای پرهزینه مقاومت‌محور باشد.
- استفاده هدفمند از رسانه‌های نوین و بازطراحی پیام‌های رسمی مطابق با ذائقه نسل‌های جدید، به ترمیم شکاف داخلی و افزایش اقناع کمک می‌کند.
- گذار از راهبردهای صرفاً امنیتی به رویکردهای همکاری‌محور در غرب آسیا، امکان بازسازی اعتماد منطقه‌ای و کاهش اصطکاک ژئوپلیتیکی را فراهم می‌سازد.
- پایش مستمر روندهای اجتماعی-نسلی و گنجاندن یافته‌های آن در سیاستگذاری فرهنگی می‌تواند از فرسایش سرمایه نمادین جلوگیری کند.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از دکتر نوائی صمیمانه قدردانی می‌شود که با ارائه مشاوره‌های تخصصی و راهنمایی‌های دقیق، نقش مهمی در پیشبرد این تحقیق ایفا کردند. همچنین از تمامی افرادی که در طول فرایند مصاحبه‌ها با سعه‌صدر و حوصله پاسخگو بودند سپاسگزاری می‌شود.

تعارض منافع

در ارتباط با این پژوهش، هیچ‌گونه تعارض منافع وجود ندارد. تمامی همراهی‌ها، مشاوره‌ها و مشارکت‌های صورت گرفته از سوی افراد یادشده صرفاً با نیت علمی، مسئولانه و بدون هرگونه منفعت شخصی یا سازمانی انجام شده است. مسئولیت هرگونه خطا یا کاستی احتمالی در محتوا یا نتایج پژوهش تنها بر عهده نویسنده است.

منابع:

- افراخته، عبدالحمید؛ نوروزی، زهرا. (۱۳۹۹). اثربخشی آیین‌ها و مناسک بر قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران (با تأکید بر فرهنگ عاشورا). *فصلنامه رهیافت انقلاب اسلامی* (https://www.rahyaftjournal.ir/article_۱۱۰۳۵۸.html)
- افتخاری، ابراهیم. (۱۳۹۵). قدرت نرم: ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل (سید محسن روحانی، مترجم). تهران: دانشگاه امام صادق.
- جدیدی، علی؛ نصیری، سوناز؛ برزین، سید صاحب. (۱۴۰۰). منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در عراق (۲۰۱۰-۲۰۲۰). *فصلنامه مطالعات قدرت نرم*, (https://www.spba.ir/article_۱۴۴۴۷۵.html)
- رحمانی تیرکلایی، حسین. (۱۴۰۲). دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به مثابه قدرت نرم. *فصلنامه علمی مطالعات قدرت نرم*. (https://www.spba.ir/article_۱۸۳۰۷۴.html)
- رشاد، معصومه؛ رشاد، افسانه. (۱۴۰۲). قدرت نرم و کنش نامتقارن در سیاست راهبردی ایران. *فصلنامه مطالعات سیاسی*. (https://journals.iau.ir/article_۷۰۷۵۵۶.html)
- کشاورز مقدم، الهام؛ میرزایی، عزت‌الله. (۱۴۰۳). مدیریت افکار عمومی، ابزار قدرت نرم در حمایت از ارزش‌های بنیادین سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. *مطالعات قدرت نرم*, (<https://ensani.ir/fa/article/۶۰۰۱۸۳>)
- موسوی زارع، سید جواد؛ زرقانی، سید هادی؛ امیرفخریان، مصطفی. (۱۴۰۱). بررسی و تحلیل جایگاه توانمندی نظامی در قدرت نرم کشورها. *فصلنامه ژئوپلیتیک* (https://journal.iag.ir/article_۱۳۵۲۷۵.html)
- Afrakhteh, A., & Norouzi, Z. (2020). The effectiveness of rituals and ceremonies on the soft power of the Islamic Revolution of Iran (with emphasis on Ashura culture). *Quarterly Journal of Islamic Revolution Approach*.
https://www.rahyaftjournal.ir/article_110358.html [in Persian]

- Akbarzadeh, Shahram & Barry, James. (2016). *State Identity in Iranian Foreign Policy*. British Journal of Middle Eastern Studies, 43(4), 613-629. <https://doi.org/10.1080/13530194.2016.1159541>
- Arab Summit condemns Iranian interference in the region ... amid Iraqi objection. (2019, May 31). *Al-Hayat*. Accessed July 11, 2019. Available from: URL: (<http://ksa.pm/lj7>)
- Bakeer, Ali Hussain. (2013, April 17). The discovery of Iranian soft power: Capabilities and limits of influence. *Al-Jazeera*. Accessed July 10, 2019. Available from: URL: (<https://www.aljazeera.com>)
- Carr, Edward Hallett. *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: Reissued with a new preface from Michael Cox*. London: Palgrave Macmillan, 2016. (<https://doi.org/10.1057/978-1-349-95076-8>).
- Creswell, John W. and J. David Creswell. *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 5th ed. Los Angeles: SAGE Publications, 2017. (<https://collegepublishing.sagepub.com/products/research-design-5-255675>)
- Cull, Nicholas John. *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: University of Southern California, 2009. (https://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/pdf_uscpublicdiplomacy.org)
- Dadparvar, Shabnam, and Amin Parto. "Iran and post-Assad Syria: Strategic dilemmas and constraints." *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 27, no. 1 (2025): 38-56. (<https://doi.org/10.1080/19448953.2025.2557168>)
- David Pollock. (2015, April 9). Divergent Arab reactions to the Iranian nuclear framework agreement. *The Washington Institute for Near East Studies*. Accessed July 11, 2019. Available from: URL: (<http://ksa.pm/lj6>)
- Dumas, Philippe. "Iranian Foreign Policy since 2001." *Études Internationales* 45, no. 3 (2014): 490-92. (<https://doi.org/10.7202/1027574ar>)
- Eftekhari, E. (2016). *Soft power: The means to success in world politics* (S. M. Rouhani, Trans.). Tehran: Imam Sadiq University. [in Persian]

- Ezekiel Dzulhisham, H. (2025, March 3). The future of Iran's axis of resistance in Syria and Lebanon. *RSIS Commentary*, S. Rajaratnam School of International Studies. Available from: URL: (<https://rsis.edu.sg/rsis-publication/rsis/the-future-of-irans-axis-of-resistance-in-syria-and-lebanon/>)
- Feizi, Hiva, and Babak Talebi (2012). Iran's soft power borne of necessity and complexity of its multi-dimensional audience. *Exchange: The Journal of Public Diplomacy*, 3(1), 6. (<https://surface.syr.edu/exchange/vol3/iss1/6>)
- Ferguson, Niall. *Colossus: The Rise and Fall of the American Empire*. London: Penguin, 2004. (<https://www.penguin.co.uk/books/1040/colossus-by-niall-ferguson/9780241958728>)
- Ferguson, Niall. *Colossus: The Rise and Fall of the American Empire*. London: Penguin, 2004. (<https://www.penguin.co.uk/books/1040/colossus-by-niall-ferguson/9780241958728>)
- French, John RP, Bertram Raven, and Dorwin Cartwright. (1959). The bases of social power. In D. Cartwright (Ed.), *Studies in social power* (pp. 150–167). Ann Arbor, MI: Institute for Social Research. (https://atl.web.baylor.edu/sites/byron_newberry_and_sarah_madsen-faculty_authority.pdf)
- Howard, Philip N. and Muzammil M. Hussain. *Democracy's Fourth Wave? Digital Media and the Arab Spring*. New York: Oxford University Press, 2013. (<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199936953.001.0001>)
- Inayatullah, Sohail. "Six Pillars: Futures Thinking for Transforming." *Foresight* 10, no. 1 (2008): 4-21. <https://doi.org/10.1108/14636680810855991>
- Jadidi, A., Nasiri, S., & Barzin, S. S. (2021). Sources of soft power of the Islamic Republic of Iran in Iraq (2010–2020). *Soft Power Studies Quarterly*. https://www.spba.ir/article_144475.html [in Persian]
- James Zogby. (2014, November 30). Arab positions toward Iran: Radical changes. *Arab News*, 21. Available from: URL: (<http://www.ksa.pm/lj5>)

- Keshavarz Moghadam, E., & Mirzaei, E. (2024). Public opinion management as a tool of soft power in support of the fundamental values of the foreign policy of the Islamic Republic of Iran. *Soft Power Studies*. <https://ensani.ir/fa/article/600183> [in Persian]
- Krippendorff, Klaus. *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Sage Publications, 2018. (<https://methods.sagepub.com/book/mono/embed/content>)
- Mansour, Renad, Hayder Al-Shakeri, and Haid Haid (2025). *The shape-shifting 'axis of resistance': How Iran and its networks adapt to external pressures*. London: Chatham House. Available from: URL: (<https://www.chathamhouse.org/2025/03/shape-shifting-axis-resistance>)
- McClory, Jonathan. *The New Persuaders II: A 2011 Global Ranking of Soft Power*. London: Institute for Government & Monocle, 2011. (https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/ersuadersII_0.pdf)
- Mohammed Obaid. (2015, August 24). Confiscation of Shia books from Al-Nafis at the airport upon his return from Iran. *Akhbar el-Youm*. Accessed July 11, 2019. Available from: (URL: <http://ksa.pm/lj9>)
- Mousavi Zare, S. J., Zarghani, S. H., & Amirfakhrian, M. (2022). Investigating and analyzing the position of military capability in the soft power of countries. *Geopolitics Quarterly*. https://journal.iag.ir/article_135275.html [in Persian]
- Moussavi, Hossein. & Sharifi, Ehsan. (2024, January 16). Iranian youth and the protest movement in 2023: Drivers and limitations. *Middle East Institute*. Available from: URL: (<https://www.mei.edu/blog/iranian-2023-drivers-and-limitations>)
- Nye, Joseph S. Jr. "Soft Power." *Foreign Policy*, no. 80 (Autumn 1990): 153-171. <https://doi.org/10.2307/1148580>
- Nye, Joseph Samuel. *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books, 1990. (<https://search.library.wisc.edu/catalog/999623430902121/cite>)
- Nye, Joseph Samuel. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004.

- (<https://www.publicaffairsbooks.com/book/9781586482251/soft-power>)
- Nye, Joseph Samuel. *The Future of Power*. New York: PublicAffairs, 2011. (<https://www.publicaffairsbooks.com/9781610390699/the-future-of-power>)
 - Posch, Walter. “Ideological Soft Power and the Islamic Republic of Iran.” *SWP Comments* C 44 (2017). (https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2017C44_pch.pdf)
 - Qasemi, Saeed. “Sectarianism in Iranian Foreign Policy and Its Implications on Algerian National Security.” *Journal for Iranian Studies* 2, no. 6 (2018): 103. (<https://rasanah-iis.org/english/Foreign-Policy-and-its-Implication-for-Algeria's-National-Security.pdf>)
 - Rahmani Tirkalaei, H. (2023). Cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran as soft power. *Scientific Quarterly of Soft Power Studies*. https://www.spba.ir/article_183074.html [in Persian]
 - Reshad, M., & Reshad, A. (2023). Soft power and asymmetric action in Iran's strategic policy. *Political Studies Quarterly*. https://journals.iau.ir/article_707556.html [in Persian]
 - Reuters. (2025, September 9). Hamas leaders killed by Israel and those who remain. *Reuters*. Available from: URL: (<https://www.reuters.leaders-killed-by-israel-those-who-remain-2025-09-09/>)
 - Salamey, Imad. *The Government and Politics of Lebanon*. London & New York: Routledge, 2013. <https://doi.org/10.4324/9780203746424>
 - South China Morning Post. (2024, October 17). Why some Arab states refuse to side with either Israel or Iran (Letter to the Editor). *South China Morning Post*. Available from: URL: (<https://www.scmp.some-arab-states-refuse-side-either-israel-or-iran>)
 - Treverton, Gregory F. (2005). *Framing compellent strategies*. Santa Monica, CA: RAND Corporation. (https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1240.html)

- Wilson Center. (2024, September 20). Israel Targets Hezbollah & Hamas Officials. *Wilson Center*. Available from: URL: (<https://www.wilsoncenter.org/article/israeli-assassinations-top-hamas-and-hezbollah-officials>)
- Younis Bournan, & Raed Abdallah. (2018, October 31). Closing the Iranian pavilion at the Algiers International Book Fair with 'Red Wax'. *Al-Ain News*. Accessed July 11, 2019. Available from: URL: (<http://ksa.pm/lja>)